

alles klar 2b – gramatika

Préteritum – minulý čas (pravidelných i nepravidelných sloviess)

V nemčine sa na vyjadrenie minulosti používajú 3 časy: **préteritum** (jednoduchý minulý čas), **perfektum** (zložený minulý čas) a **plusquamperfektum** (predminulý čas). Do slovenčiny sa všetky prekladajú jedným minulým časom.

Préteritum sa používa predovšetkým v súvislom rozprávaní, opisoch a pri rozprávaní o minulých dejoch.

Préteritum pravidelných (slabých) sloviess

Tvorí sa pridaním koncoviek **-te, -test, -te, -ten, -tet, -ten** k slovesnému kmeňu. Pri slovesách, ktorých kmeň sa končí na **-t, -d**, popr. na skupinu spoluhlások **-m, -n**, sa medzi kmeň a koncovku vkladá **-e** tam, kde si to vyžaduje výslovnosť (er wartete, er öffnet). Pri slovesách s odlučiteľnou predponou stojí predpona v préterite tak ako v prítomnom čase na konci vety. (Er kaufte heute ein). 1. a 3. osoba jednotného čísla sú rovnaké.

kaufen sloves. kmeň	kauf-	ich kaufte du kauftest er/sie/es kaufte	wir kauften ihr kauftet sie/Sie kauften
warten sloves. kmeň	wart-	ich wartete du wartetest er/sie/es wartete	wir warteten ihr wartetet sie/Sie warteten

Préteritum nepravidelných (silných) sloviess

Silné slovesá majú v préterite zmenu kmeňovej samohlásky (fahren – er fuhr, geben – er gab), pri niektorých slovesách nastáva aj zmena kmeňovej spoluhlásky (gehen – er ging, sitzen – er saß). 1. a 3. osoba jednotného čísla sú bez koncovky a sú zhodné, v ostatných osobách priberá kmeň rovnaké koncovky ako v prítomnom čase. Ak sa kmeň slovesa končí na **-t, -d** alebo na sykavku, kolísa používanie vkladanej **-e** pred koncovkou v 2. osobe jednotného a množného čísla: du botst/botest, du aßest, ihr aßt/aßet.

geben sloves. kmeň	gab-	ich gab du gabst er/sie/es gab	wir gaben ihr gabt sie/Sie gaben
sitzen sloves. kmeň	saß-	ich saß du saßest er/sie/es saß	wir saßen ihr saßt sie/Sie saßen

Préteritum pomocných sloviess

Préteritum pomocných sloviess sa tvorí nepravidelne. Tvary 1. a 3. osoby jednotného čísla sú zhodné.

sein	ich war du warst er/sie/es war	wir waren ihr wart sie/Sie waren
-------------	--------------------------------------	--

haben	ich hatte du hattest er/sie/es hatte	wir hatten ihr hattet sie/Sie hatten
werden	ich wurde du wurdest er/sie/es wurde	wir wurden ihr wurdet sie/Sie wurden

Préteritum (minulý čas) modálnych (způsobových sloves)

Spôsobové slovesá tvoria préteritum pomocou rovnaných koncoviek ako pravidelné slovesá. Slovesá, ktoré majú prehlásku na kmeni, ju v préterite strácajú, pri slovese **mögen** nastáva aj zmena kmeňovej spoluhlásky (**g** na **ch**), pri slovese **wissen**, ktoré sa správa podobne ako modálne slovesá, sa kmeňové **i** mení na **u**.

dürfen – ich durfte	<i>smel som</i>
können – ich konnte	<i>mohol som/vedel som</i>
mögen – ich mochte	<i>mal som rád</i>
müssen – ich musste	<i>musel som</i>
sollen – ich sollte	<i>mal som (povinnosť)</i>
wollen – ich wollte	<i>chcel som</i>
wissen – ich wusste	<i>vedel som</i>

können	ich konnte du konntest er/sie/es konnte	wir konnten ihr konntet sie/Sie konnten
---------------	---	---

Ich musste heute viel aufräumen.	<i>Musel som dnes veľa upratovať.</i>
Er wollte immer viel reisen.	<i>Chcel vždy veľa cestovať.</i>

Časové vety so spojkami *als* a *wenn*

Als a **wenn** sú podradovacie spojky vo vedľajších vetách časových. Sloveso v určitom tvare stojí vo vedľajšej vete vždy na poslednom mieste, podmet je na druhom mieste za podradovacou spojkou. Na predposlednom mieste, tj. pred určitým slovesným tvarom, stojí infinitív alebo prídavné minulé. Odlučiteľná predpona zostáva vo vedľajšej vete spolu s určitým slovesným tvarom (neodlučuje sa).

Slovenská spojka **keď** sa do nemčiny prekladá pomocou **wenn** a **als**. **Als** uvádza vedľajšiu vetu, ktorá vyjadruje jednorázový minulý dej, tj. dej, ktorý sa stal iba raz v minulosti. **Wenn** sa používa na označenie dejov prítomných, budúcich a tiež opakovaných minulých.

Als ich klein war, ging ich oft zum Arzt.	<i>Keď som bola malá, chodila som často k lekárovi.</i>
Er freute sich immer sehr, wenn wir ihn besuchten.	<i>Vždy sa potešil, keď sme ho navštívili.</i>
Immer wenn wir sie sehen, sieht sie gut aus.	<i>Vždy keď ju vidíme, vyzerá dobre.</i>
Ich rufe dich an, wenn ich es nicht schaffe.	<i>Zavolám ti, keď to stihnem.</i>

Väzba (rekcia) slovesa

Ide o spojenie slovesa s určitou predložkou a pádom podstatného mena (predložková väzba, napr. für die Blume danken), alebo s určitým pádom bez predložky (bezpredložková väzba, napr. den Vater anrufen). Predložka a pád nie sú nijako logicky motivované, preto je vhodné učiť sa väzbu s daným slovesom. Je treba obzvlášť venovať pozornosť tým prípadom, ktoré sú v slovenčine a nemčine odlišné: sloveso má inú predložku a pád, poprípade je v jednom z týchto jazykov bez predložky. Prehľad sloves a ich väzby nájdete na strane www.infoa.sk.

Otázky s opytovacím zámenom s predložkou

Ak hovoríme o osobách, používame spojenie predložky a opytovacieho zámena.

An wen denkst du? Na koho myslíš?
Von wem sprichst du? O kom hovoríš?

Ak ide o neživé predmety, používa spisovná nemčina na rozdiel od slovenčiny tzv. zámenné príslovky, ktoré tvoríme spojením **da-** s príslušnou predložkou. Ak sa predložka začína na samohlásku, vkladáme hlásku **-r-** (darauf, daran, darüber atd.). Opytovacie zámenné príslovky sa tvoria pomocou **wo(r)-** a príslušnej predložky.

Woran denkst du? Na čo myslíš?
Wovon sprichst du? O čom hovoríš?

Recipročné zámeno *einander*

Toto zámeno vyjadruje vzťah medzi dvoma osobami (resp. vecami), v nemčine ho možno vyjadriť buď príslušným tvarom zvratného zámena (Sie besuchen sich. – *Navštevujú sa.*), alebo recipročným zámenom **einander** (navzájom, jeden druhého). V spojení s predložkou sa používa väčšinou zámeno **einander**, ktoré sa s danou predložkou spojí (Sie sprechen miteinander. – *Mluví spolu.*).

Sie deken nur an sich. X Sie denken aneinander.
Myslí (každý) iba na seba. *Myslí jeden na druhého.*

V prvom prípade sa môže pre jednoznačnosť zámeno **sich** doplniť príslovkou **gegenseitig** (navzájom).

Časové vety so spojkami *während, bevor, seitdem, bis*

Ide o vedľajšie vety, určitý slovesný tvar stojí vždy na konci vedľajšej vety.

während – *zatiaľ čo*

Vyjadruje súčasný dej.

Während die Mutter krank war, kümmerte sich die Oma um die Kinder. *Zatiaľ čo bola mama nemocná, starala sa o deti babička.*

bevor – *skôr než*

Dej vedľajšej vety prebieha po deji, ktorý je vyjadrený vo vete hlavnej. Preto sa predčasnosť v hlavnej vete v spisovnej nemčine vyjadruje plusquamperfektom, ak je vedľajšia veta v präterite uvádzaná spojkou **bevor**.

Bevor er **abreiste**, **hatte** er sie noch **angerufen**. *Než odišiel, ešte jej zavolať.*

seit(dem) – *odvtedy, čo*

Vyjadruje súčasný dej.

Seitdem ich in Prag wohne, bin ich glücklich. *Odvtedy čo bývam v Prahe, som šťastná.*

bis – *kým, pokiaľ ne*

Bis popisuje dej, ktorý trvá do určitého času. I keď tieto vety opisujú budúci dej, je sloveso v prítomnom čase. Budúci čas sa však môže objaviť vo vete hlavnej.

Wir warten, bis sie kommt. *Počkáme, kým nepríde.*
Wir werden so lange warten, bis sie kommt. *Budeme tak dlho čakať, kým/pokiaľ nepríde.*

Přípony podstatných jmen

Podľa slovotvornej prípony je možné určiť rod podstatných mien.

Mužského rodu sú:

-er	der Lehrer, der Fernseher
-ig	r König
-ling	r Lehrling

Väčšina cudzích slov:

-ant	r Lieferant
-ent	r Präsident
-är	r Sekretär
-eur	r Installateur
-ist	r Polizist
-(is)mus	r Organismus
-or	r Sponsor

Ženského rodu sú:

-ei	e Bücherei
-in	(<i>odvozená od mužského rodu</i>) e Lehrerin
-heit	e Dummheit
-keit	e Süßigkeit
-schaft	e Freundschaft
-ung	e Ordnung

Podstatné mená cudzieho pôvodu:

-anz	e Toleranz
-enz	e Intelligenz
-ie	e Familie
-ik	e Politik
-ion	e Information
-tät	e Universität
-ur	e Natur

Stredného rodu sú:

-chen	s Mädchen
-lein	s Fräulein
-tum	s Eigentum
-(i)um	s Aquarium
-ment	s Kompliment

Spodstatnené infinitívy:

s Reisen

– slová anglického pôvodu na **-ing** odvodené od slovíes

s Bowling, s Training

– prevzaté anglické podstatné mená utvorené od zložených sloves

s Come-back

Priradovacie súvetie

Ide o spojenie dvoch alebo niekoľkých hlavných (rovnocenných) viet. Vety sa spájajú pomocou spojok alebo bez spojky.

Priradovacie **spojky, ktoré nemajú vplyv na slovosled** sú: **und, aber, oder, sondern (ale), denn (lebo)**.

Ak je v obidvoch vetách rovnaký podmet a druhá veta má priamy slovosled, možno po spojkách **und, oder, sondern** podmet vynechať. Pred spojkami **und** a **oder** sa v týchto prípadoch nepíše čiarka.

aber X **sondern**

Er möchte ins Kino, aber sie hat keine Zeit. X Er ist nicht auf Urlaub, sondern er arbeitet heute.
On by chcel ísť do kina, ale ona nemá čas. *Nie je na dovolenke, ale dnes pracuje.*

Priradovacie spojky, resp príslovky, ktoré majú vplyv na slovosled sú napr.: **deshalb/darum/daher/deswegen** (*preto*), **sonst** (*inak*), **trotzdem** (*napriek tomu*), **außerdem** (*okrem toho*). Po týchto spojkách je nepriamy slovosled, tj. po spojke nasleduje sloveso a za ním podmet.

Sie isst zu viel, deshalb ist sie dick. *Veľa je, preto je tučná.*
Sie isst nicht viel, trotzdem ist sie dick. *Neje veľa, no napriek tomu je tučná.*

Prípustkové vety so spojkou **obwohl**

Vety so spojkou **obwohl** (*hoci*, *sú*) vedľajšie vety. Sloveso v určitom tvare stojí na konci vety, podmet je na druhom mieste za podradovacou spojkou. Na predposlednom mieste stojí **infinitív** alebo **príčastie minulé**. Tieto vety vyjadrujú okolnosť, napriek ktorej sa dej hlavnej vety uskutočňuje.

Ich hatte Probleme mit meiner Gesundheit, **obwohl** ich Sport getrieben **habe**.
Mal som problémy so svojím zdravím, hoci som športoval.

X

Obwohl ich Sport getrieben habe, **hatte ich** Probleme mit meiner Gesundheit.
Hoci som športoval, mal som problémy so svojím zdravím.

Hlavná veta, ktorá nasleduje po vedľajšej vete, sa začína určitým slovesom, podmet stojí hneď za slovesom na druhom mieste.

Trpný rod (Passiv) v prítomnom čase, v präterite a perfekte

Pribehové pasívum vyjadruje dej, pri ktorom sa niečo deje s objektom. Objekt deja je v trpnej vete podmetom. Pribehové pasívum sa tvorí podľa vzorca:

pomocné sloveso werden v príslušnom tvare + **příčestí minulé významového slovesa**
Der Text wird ins Deutsche übersetzt. *Text je prekladaný/sa prekladá do nemčiny.*

Pri zmene činnej vety na trpnú sa predmet činnej vety stáva podmetom vo vete trpnej, činný rod slovesa sa mení na trpný rod. Ak je v trpnej vete vyjadrený nositeľ deja, vyjadruje sa pomocou predložky **von**.

činný rod	x	trpný rod
Der Direktor ruft mich. <i>Volá ma riaditeľ.</i>		Ich werde von dem Direktor gerufen. <i>Som volaný riaditeľom.</i>

Prítomný čas

Ich werde oft geprüft. *Som často skúšaný.*

prítomný čas slovesa werden + příčastie minulé významového slovesa

Präteritum

Ich wurde oft geprüft. *Byl jsem často zkoušený.*

präteritum slovesa werden + příčastie minulé významového slovesa

Perfektum

Ich bin oft geprüft worden. *Bol som často skúšaný.*

perfektum slovesa werden + přičestí minulé významového slovesa

Přičastie minulé slovesa **werden stráca** predponu **ge-**!

Väzba (rekcia) prídavného mena

Ide o spojenie niektorých prídavných mien s určitou predložkou a pádom, resp. predložkou. Mnohokrát je daná väzba odlišná od slovenčiny, preto je vhodné osvojiť si ju zároveň s prídavným menom. Prehľad prídavných mien a ich väzbu nájdete www.infoa.sk.

Sie ist stolz auf ihn. *Je na neho pyšná.*

Auf wen ist sie stolz? *Na koho je pyšná?*

Worauf ist sie stolz? *Na čo je pyšná?*